

1. Az interkulturális tanulás és értékek Európában

Interkulturális
tanulás
T-Kit

1

1.1 Mi Európa és merre tart?

1.1.1 Európa: a sokféleség fogalma

Európa mindig fontos szerepet játszott a világgazdaságban, a politikában és a történelemben. Európa ma nem csak egy földrajzi vagy politikai kifejezés, hanem olyan nézetek egész sora, amelyeket a különböző európai intézmények, az Európában élő emberek, vagy a világ többi része fogalmaz meg. Ezen nézeteknek különböző és számtalan értelmezése létezik, a lényeg azonban mindegyikükben ugyanaz - Európa közös otthonunk.

Európa tulajdonképpen mindig a civilizáció fejlődésének forrása volt, de ugyanakkor a forradalmaknak, és sajnos a világméretű háborúknak is.

Ma ennek az úgynevezett „öreg kontinensnek” teljesen új arca van. Ezt az arcot változó és növekvő különbözőségek jellemzik. Egy olyan sokféleség, amelynek gyökerei a történelemben nyúlnak vissza. Ehhez a gyarmatosítás is hozzájárult. A középkortól egészen napjainkig számos európai országnak (Egyesült Királyság, Portugália, Spanyolország, Franciaország stb.) más kontinensen voltak a gyarmatai. Az 1950-es évek végén és az 1960-as években az európai országok ezekről a gyarmatokról hívták meg a vendégmunkásokat. Ma sokan közlekednek a kontinensek között, egyrészt turistaként, másrészt azonban sokan nem a saját akaratukból vándorolnak ki, hanem a saját országukban elviselhetetlen körülmények nyomására. Az észak-afrikaiak számára ma már egészen természetes, hogy franciák, indiaiak vagy angolok stb. szomszédságában éljenek. Ha ehhez még hozzáteszünk egy kínait, egy roma, egy fekete bevándorlót vagy egy balkáni menekültet, a kép közel teljessé válik. A századok során ez a változatosság hozta Európát szoros összefüggésbe más kontinensekkel. A mai Európáról gondolkodva nem feledkezhetünk meg arról a gazdagságról, amit az itt együtt élő különféle emberek és kultúrák hoztak magukkal.

Már több mint egy évtizede vége a hidegháborúnak, és a Kelet- és Nyugat-Európát kettészelő vasfüggöny sem létezik már régi formájában. Az emberek mégsem tudnak túl sokat egymásról, a szomszédos házban vagy lakásban élő embertársukról, közvetlen munkatársukról vagy éppen a kávézó szomszédos asztalánál ülőről. Szükséges és kell is tanulnunk egymásról, és a közös jövő érdekében dolgoznunk kell előítéleteink és beidesztéseink megszüntetésén.

Minden ember részéről természetes reakció saját kultúrájának és csoportja értékeinek védelme. Ezért olyan könnyű sokszor beskatulyázni a világ másik felét. A ma valósága azonban mindenkinek világosan üzeni azt, hogy nem az a kérdés, hogy elfogadjuk-e a körülöttünk lévők különbözőségeit (más kultúráját), hanem arra kell módot találnunk, hogy együtt, egy társadalomban élhessünk. Ellenkező esetben a dilemma a következő:

Lenni vagy nem lenni

Európa történelmét vizsgálva világossá válik, hogy sosem volt és ma sem könnyű módot találni arra, hogy elfogadjuk a különbözőségeket, és hogy békésen tudjunk együtt élni velük. Az érdekek és a politika azért osztják meg az embereket etnikai, vallási vagy más hovatartozásuk szerint, hogy konfliktusokat gerjesszenek, és lehetővé tegyék a politikai és a társadalmi hatalom, vagy a földrajzi területek újrafelosztását. Ez volt a helyzet az első és második világháborúban, a hidegháború idején, az állandó európai konfliktusok (lásd Írországot, Spanyolországot, Ciprust stb.) és az újabb keletű viszályok esetén a Balkánon és a Kaukázusban.

1947-ben egy politikai gyűlésen Winston Churchill, aki Anglia miniszterelnöke volt a II. világháború idején, a következő kérdést tette fel: „Mi ma Európa?” Majd megválaszolta: „Egy romhalmaz, egy kriptá, a fertő és a gyűlölet melegágya”. Nyugtalanító víziója nem volt túlzó. A második világháború után Európa romokban hevert, de tanultunk-e vajon a történelem lelkéből? Miért van az, hogy Európa néhány térségében Churchill kontinensről alkotott véleménye ma is helytálló?

Milliók veszítették életüket azokban a háborúkban. Sokan még most is szenvednek, és olyan körülmények között élnek, amelyek nem sokban különböznek a második világháború utániaktól. Mások félnek hazatérni, mert megölhetik őket. Globális probléma az, hogy az ember nem tanul saját tragikus tapasztalataiból, hogy sokszor ugyanazokat a módszereket alkalmazza másokkal szemben, amelyektől mások által ő maga is szenvedett, és gyakran azokkal szemben teszi ezt, akik nem is voltak a résztvevői a konfliktusnak.

Ezekben a helyzetekben az európai polgár abban bízik, és azt reméli, hogy a nemzetközi

intézmények azonnal képesek reagálni és minden problémára megoldást találni. Ugyanakkor azonban az európai polgárok többsége semmilyen különbséget sem tesz az Európa Tanács és az Európai Unió között, és azok, akik tesznek, sem tudnak túl sokat ezeknek az intézményeknek a történetéről, a politikájukról és a képviselt értékeikről. Egy békés Európa felépítésén dolgozó intézményként láthatjuk az Európa Tanácsot, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezetet és az Európai Uniót. Ezért fontos, hogy megismerjük ezen intézmények történetét és értékeit, és hogy tisztában legyünk ezen intézmények lehetőségeivel és korlátaival. Ez segít megérteni azt, hogyan alkalmazzuk és továbbítsuk azokat a tapasztalatokat és eszközöket, amelyeket ezek az intézmények annak érdekében alkottak és fejlesztettek ki, hogy támogassák az országos és helyi szinten működő különböző szervezeteket és intézményeket.

Az emberek gyakran nem szentelnek kellő figyelmet annak, hogy maguk is rendelkeznek elegendő hatalommal a saját problémáik megoldásában. Konkrét tetteikkel igen gyakran sokkal jobban segíthetik társadalmukat. A civil szervezeteknek és a fiataloknak különleges szerepe van ebben.

1.1.2 Néhány szó az európai intézmények történelméről és értékeiről

1949. május 5-én a londoni St. James palotában 10 ország írta alá az **Európa Tanács** alapszabályát megalapozó egyezményt: Belgium, Franciaország, Luxemburg, Hollandia, az Egyesült Királyság, Írország, Olaszország, Dánia, Norvégia és Svédország.

Ma (2000. júniusában) az Európa Tanácsnak 41 tagországa van. Célja politikai, törvényhozói és alkotmányos támogatás nyújtásával az emberi jogok, a pluralista demokrácia és a jogállamiság védelme, az európai kulturális identitás és sokféleség fejlődésének tudatosítása és támogatása, megoldások keresése az európai társadalom problémáira, és a demokratikus stabilitás megszilárdításának elősegítése Európában.

Az a tény, hogy ez az európai intézmény az egész kontinensen működik, mutatja azt, hogy Európa milyen nagy kiterjedésű és milyen változatos, és azt, hogy milyen fontos ennek az intézménynek a politikai szerepe a megnövekedett Európában. 1950-ben Robert Schuman, a francia külügyminiszter terjesztette elő Jean Monnet-nak az európai szén- és acélipar egyesítésére vonatkozó tervezetét. „Az üres szavak ideje lejárt” - ezekkel a szavakkal jelentették be a Schuman Tervet - „hiszen ahhoz, hogy igazi esélyt adjunk a békének, először egy Európára van szükség”. A következő évben 6 nemzet csatlakozott az Európai Szén- és Acélközösséghez (ECSC): Franciaország, Németország, Olaszország, Belgium, Hollandia és Luxemburg. Nagy-Britanniát várták a vezető szerepre, de az visszariadt az önállóság elvesztésétől, amivel érzésük szerint az ECSC-hez való csatlakozás járt.

1955-ben az ECSC hat tagállamának képviselői Sziciliában találkoztak, hogy egy átfogóbb gazdasági unióról tárgyaljanak. 1957-ben ennek eredményeként a Római Szerződés aláírásával hivatalosan is jóváhagyták az Európai Gazdasági Közösséget, vagy ahogy a köztudatban elterjedt, a Közös Piacot. Alapító atyáinak - Monnet, Spaak, Schuman és mások - gondolataiban az **Európai Unió** a politikai unió hosszú távú ígéretével kecsegtetett. Ma (2000. júniusában) az EU-nak 15 tagállama van, 5 országgal folytat csatlakozási tárgyalásokat, további 6 ország pedig meghívást kapott a tárgyalásokra.

Az **Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet** (OSCE) egy olyan pán-európai biztonsági szervezet, amelynek 55 résztvevő állama a Vancouvertól Vlagyivosztokig terjedő területet fogja át. Az Egyesült Nemzetek Kartája VIII. fejezetének regionális megállapodása alapján az OSCE-t Európában a korai figyelmeztetés, a konfliktusok megelőzése, a krízis-kezelés és a konfliktusok utáni helyreállítás elsődleges eszközeként hozták létre. Az OSCE-t 1975-ben alapították meg az Európai Biztonsági és Együttműködési Konferencia (CSCE) néven azért, hogy a Nyugat és Kelet közötti párbeszéd és tárgyalás multilaterális fórumaként szolgáljon. Az 1990-es Párizsi Csúcstalálkozó új irányt jelölt ki a CSCE számára. A Párizsi Egyezmény az Új Európáért dokumentumban a CSCE-t arra kérték fel, hogy járuljon hozzá a történelmi léptékű európai változások kezeléséhez, és válaszoljon a hidegháború utáni időszak új kihívásaira. A CSCE, felismerve azt, hogy már több mint egy konferencia, 1994-ben a Budapesti Csúcstalálkozón a nevét OSCE-re változtatta.

Ma az OSCE-nek az európai együttműködésen alapuló biztonság fenntartásában vezető szerepe van.

Más nemzetközi és regionális szervezetekkel szoros együttműködésben, a számtalan civil

szervezettel fenntartott kapcsolataival e cél elérésén dolgozik.

1.1.3 Kihívások Európa számára

Európa ma a gazdasági, politikai és földrajzi átalakítás kihívásaival áll szemben. A legnagyobb erőpróba azonban az, hogy hogyan őrizhető meg a béke, és hogyan mozdítható elő a stabilitás Európában. A politikai rendszerek kihívása is ez - hogyan alakíthatók ki az ehhez szükséges közép- és hosszú távú tervek, mi a legjobb módja a békés Európa konstrukciója érdekében fogalmazott politikák érvényesítésére vonatkozó együttműködéseknek a különböző intézmények között. Végül, de nem utolsósorban Európának a globális politikák és a gazdaság alkotó és felelősségteljes résztvevőjeként kell új szerepet meghatároznia a világban, olyant, amely érzékeny a világméretű kihívásokra, és amely olyan értékekre támaszkodik, melyek minden ember javát szolgálják. A helyzet az, hogy a különböző intézmények ennek érdekében változatos eszköztárat alkottak, mint például az Emberi Jogok Európai Konvencióját, a

különböző keret-egyezményeket, az integratív programokat, vagy a közös piac kiépítésére vonatkozó intézkedéseket. Az európai intézmények munkája azokon az értékeken alapul, amelyek fontos szerepet játszanak egy békés Európa felépítésében, a Kelet és a Nyugat közötti szakadék áthidalásában, a kisebbségi csoportok részvételének elősegítésében, és egy interkulturális társadalom felépítésének támogatásában. Minden ember képes lehet arra, hogy teljes mértékben és egyenrangúan vegyen részt Európa építésében. Éppen ezért mindez nem csupán csak az európai politika számára fontos, hanem azoknak a nemzeti és helyi szinteknek a konkrét realitásairól szól, ahol az emberek az együttélést tanulják. Ebben a kiadványban az interkulturális tanulás, valamint az emberi jogok tisztelete, a kisebbségi jogok elfogadása, a szolidaritás, az egyenlő esélyek, a részvétel és a demokrácia közötti kapcsolatokat fogjuk vizsgálni. Ezek az interkulturális tanulás értékei, és ezeket az értékeket vallják az európai intézmények is, ezek az értékek képezik az európai együttműködés és integráció alapját. Hogyan tehetők ezek az értékek az európai polgárok értékeivé?

1.2 Új kiindulási pontok

Ebben a kihívást jelentő helyzetben bizonyos folyamatok jellemzik Európának, a kulturálisan annyira változatos Európának jelenét, azt a földrészt, amely folytonosan kapcsolatban van más kontinensekkel. Ha egy globális - és egyre globalizáltabb - világ keretein belül szemléljük ezeket a folyamatokat, akkor még inkább szembetűnő, hogy milyen nagymértékben foglalják magukban az interkulturális nézőpontot. Ezek azok a kihívást jelentő új kiindulási pontok, amelyek nélkülözhetetlen katalizátorai lehetnek az Európán belüli és a világ más részeivel folytatott kulturális párbeszédnek.

Egy Európa: a sokféleség integrálása?

A vasfüggöny széthullása után az európai országok az egymáshoz való közeledés új állapotában vannak. A múlt politikai, vallási és gazdasági megosztottsága különböző, sokszor ellentétes tendenciájú folyamatokat eredményezett, különösen a Kelet és a Nyugat között. Összetett és bonyolult feladat ezekről a tapasztalatokról beszélni - a kulturális és a politikai megértés ugyanis gyakran korlátokba ütközik. Kihívást jelent, hogy ezek az erőfeszítések körültekintően foglalkozzanak minden mögöttes tartalommal, legyen az kulturális, vallási, társadalmi vagy politikai. Az, hogy Európában közelebb kerülünk egymáshoz, lehetőséget jelenthetne a különböző nemzetek közötti párbeszéd felépítésére azért, hogy tanuljunk egymástól, gazdagítsuk egymást, és végül, hogy nagyobb léptékben fogalmazzuk újra viszonyainkat a világ többi részével is.

Vajon lehetséges lesz-e egy nyitott párbeszéd a múlt és a jelen történéseiről (beleértve a kellemtelen fejleményeket is), az ideológiai feszültségekről és a különféle tapasztalatokról? Törekedni fogunk-e az egyenrangú integrációra? Hogyan teremthetünk teret az olyan találkozásoknak, ahol kifejezhetjük félelmeinket és reményeinket, ahol megismerhetjük egymást? Mi, polgárok, hogyan járulhatunk hozzá és vehetünk részt egy ilyen párbeszédben, Európa építésében? Vajon egy „egyesült” Európa is sokszínű Európa lesz-e, ahol értékeljük a különbözőségeket? Vajon egy „egyesült” Európa végre nyitott Európa lesz-e, amely fogékony a világ minden kultúrájára?

Globalizáció: egyesült vagy egységes?

A növekvő gazdasági globalizáció az emberi élet minden területén változásokat hoz, legyen az személyes, társadalmi vagy kulturális változás. Úgy tűnik, hogy az egyén felelőssége egyszerre nő és tűnik el. A gazdagok és a szegények közötti szakadék növekszik, egymásra gyakorolt hatásuk azonban kevésbé érzékelhető. Egy New York-i bróker akaratlanul is dönthet egy Kuala Lumpur-i nyomornegyedben élő gyermek életben maradásáról, míg ennek ellenkezője kevésbé valószínű. Az okok felderítése már nehezebb ennél. Úgy tűnik, hogy a világ szoros kölcsönhatásban fejlődik, ahol együtt ünnepelünk olyan közös kulturális eseményeket, mint a futball világbajnokság. Az idő és a tér jelentősége elenyészik. Az egyre csak fejlődő kommunikációs technológia közelebb hoz bennünket, és lehetővé teszi a tudásunk gyarapítását - de annak képességét, hogy azt integráljuk is, már nem feltétlenül. Ezen összetett folyamatok kezelési módja különböző következményekkel jár.

Vajon a média növekvő elérhetősége magasabb szintű szolidaritást is jelent majd? Vajon az Internet által összekapcsolt világ támogatni fogja-e a demokráciát és az emberi jogokat? Vajon a magasabb szintű tudatosság meg tudja-e változtatni a történelmet? Képesek leszünk-e arra, hogy mindezt a tudást a valódi találkozások kiindulási pontjaként és új megoldásokhoz használjuk? Vajon a Coca-Cola, a műholdas TV és a McDonald's a közeljövő kulturális termékei? Egy globalizált világban melyek a pluralizmus támogatásának és a kulturális minták együttélésének előfeltételei? Van-e lehetőség egy olyan „világ-közösség” létrehozására, amely mindenki számára méltó, tisztességes életet kínál? Ki uralja a gazdaságot és az Internetet? Vajon az idő és a tér érzékelésének megváltozása megváltoztatja-e a kultúrát is?

Új társadalmak: multi- vagy interkulturális?

Manapság gyakran sok, különböző kulturális háttérrel rendelkező ember él együtt egy társadalomban. Az országok közötti vándorlási hullámokhoz egyrészt a több információ és a nagyobb mértékű mobilitás, másrészt az igazságtalan politikai és gazdasági körülmények járulnak hozzá. Más kontinensekhez képest ugyanakkor az Európába irányuló bevándorlás még mindig alacsonynak mondható. Minél több határt bontunk le, annál erősebben védjük a meglévőket (vannak például, akik ezt állítják a Schengeni Egyezményről). A „nem kell több külföldi” vezéreszmévé válik.

Megkülönböztetjük a „jó” és „rossz” külföldieket, és a kivándorlás „alapos” és „nem alapos okait”. A meglévő társadalmak közül több új - vagy nem is annyira új - módokat talál a tények kezeléséhez: külvárosi gettók, elkülönítés, rasszizmus, kirekesztés. Vita folyik az egymás mellett élés lehetséges formáiról. Azokra a kérdésekre keressük a választ, hogy a különböző kulturális háttérrel rendelkező emberek a multikulturális társadalmakban pusztán az egymás mellett élésre képesek-e vagy lehetséges egyfajta mély kölcsönhatásban élő „interkulturális társadalom”, annak minden lehetséges velejárójával együtt.

Milyen személyes hatást gyakorol ránk a kulturális különbséggel való találkozás? Meg tudunk-e majd nap mint nap birkózni a bennünket körülvevő sokféleséggel? Ki tudjuk-e fejleszteni magunkban ezen különbségek megbecsülését? Megvannak-e a lehetőségei annak, hogy szomszédságunkban, városainkban és országainkban kifejlesszük a pluralista együttélés formáit? Együtt tudnak-e élni a különféle kultúrák a kíváncsiság, a kölcsönös elfogadás és tisztelet alapján? Milyen folyamatokra van szükség ennek eléréséhez? Milyen nehézségekkel kell szembenéznünk?

Identitás: nemzeti vagy világpolgár?

Ezek az új, pluralista és multikulturális társadalmak bizonytalanságot keltenek. A hagyományos kulturális vonatkoztatási pontok eltűnnek; a növekvő sokféleséget pedig fenyegetésként észlelhetjük arra nézve, amit identitásunknak nevezünk. A fontosabb elemek és összefüggések jelentése gyorsan változik vagy szűnik meg: a nemzet, a terület, a vallási hovatartozás, politikai ideológia, a szakma és a család. A hovatartozás hagyományos mintái felbomlanak, és a kultúra új megnyilvánulásaiban formálódnak újjá. Így újra olyanok vagyunk, akár a „nomádok”, új összefüggések után kutatunk, amelyek egyre inkább egyéni alapokon nyugszanak. Az ideológiai zárt csoportok, például a szekták erősödnek, a nacionalizmus újjáéled, a felelősséget „erős vezetőkre” hárítjuk. A biztonságérzet hiányához hozzájárul a gazdasági bizonytalanság, a növekvő társadalmi igazságtalanság és polarizáció. A homályos következményekkel járó globális felfogás gyakran versenyre kel az egy bizonyos, világosan meghatározott csoporthoz való tartozás érdekeivel.

Milyen alapon fogjuk meghatározni identitásunkat ebben a változó világban? Milyen fajta összefüggésekre és kapaszkodókra találhatunk?

Hogyan változik majd az identitás értelmezése? Képesek vagyunk-e arra, hogy életünk nyitott kereteit úgy alakíthassuk, hogy olyan állandó párbeszédben vagyunk másokkal, amely által változunk? Lehetségesé válik-e visszaszerezni a kulturális vonatkozásainkba vetett bizalmunkat, és egyben globális felelősséget és összetartozást éreznünk mint Európa és a világ polgárai?

Hatalom: kisebbség és többség

Egy sokszínű világban, ahol ragaszkodunk a különbségeinkhez, a hatalom kérdése komoly kérdés. Nem mindegy, hogy az erősebb vagy a gyengébb oldalhoz tartozunk, hogy kulturális mintáink a többség vagy a kisebbség mintái-e. Ehhez tartozóan új konfliktusok születnek vagy régiek törnek a felszínre, a vallási vagy etnikai hovatartozás nemcsak országok és régiók között, de azokon belül is a háború és az erőszak félelmetes okaivá válik. A „civilizációk összececpását”, a „kultúrák háborúját” már meghirdették. Bár ez már a múltban is sok szenvedést okozott, mégis állandóan megsértik az emberi jogokat, mert az egyenlőségen alapuló sokféleséget még mindig nem ismerik el, és mert a többség mindig felhasználta a hatalmát a kisebbségek ellen. Ma „óvni” próbáljuk a kisebbségek „jogait”.

Természetesnek vesszük-e valaha is ezeket a jogokat, és a kulturális sokféleség felismerése elvezet-e majd bennünket egy békés és gazdagító együttéléshez? Képesek leszünk-e a különbözőségekkel való találkozás folyamatában úgy megtalálni önmagunkat, hogy bántanánk vagy megfélemlítenénk egymást? Megértjük-e majd, hogy a világ elég tágas mindenféle kulturális megnyilvánulás számára? Képesek leszünk-e megállapodásra jutni az emberi jogok közös definícióját illetően? És végezetül: képes lesz-e Európa kritikusan tanulni a más kontinensekkel való múltbeli és jelenlegi kapcsolataiból, valamint a különbözőségek kezelésére való képtelenség miatt kiontott vérből?

Ezek a rövid megjegyzések és kérdések az összefüggések olyan közös kereteiben kapcsolódnak össze, amelyek összetettsége messze túlmutat ezeken a sorokon. A Politika a Kultúrával, a Kultúra a Gazdasággal találkozik és viszont. Ezek a kérdések újabbakat eredményeznek mindannyiunkban. Az is lehet, hogy még nincs mindre válasz.

Hogyan járulhatunk hozzá ahhoz az Európához, és ahhoz a világhoz, amelyben élni szeretnénk?

Az interkulturális tanulás mint lehetséges hozzájárulás

Nyilvánvaló, hogy az itt bemutatott tendenciák megítélése nem semleges, ahogy a felvetett kérdések sem azok. Ezek ugyanis azokon az értékeken alapulnak, amelyeket az európai intézmények képviselnek, és amelyeket politikai elképzelésekként azért és annak tudatában közvetítenek, hogy mi - egyesekként másokkal találkozáskor - olyan polgárok vagyunk, akik közösségben élnek, együtt másokkal állandó kölcsönhatásban. Közös a felelősségünk abban, hogy milyen a társadalmunk.

A béke hiánya háborút jelent. A háború hiánya automatikusan a békét jelenti-e? Hogyan határozzuk meg a békét? Csak úgy, hogy "ne bántsd engem, és akkor én sem bántalak téged"? Vagy többre vágyunk, van más elképzelésünk az együttéléstről? Ha belátjuk azt, hogy a mai világban egymásra utaltak, érintettek vagyunk, akkor talán az együttélés olyan új formáit kellene felkutatnunk, ahol a különbségeik mélyesen elfogadásával értünk másokat.

Az „interkulturális tanulás” olyan eszköz lehet törekvéseinkben, amellyel mások és magunk kissé jobb megértésén keresztül értjük meg a mai világ bonyolultságát. Sőt, az egy új társadalomra nyíló ajtó kulcsa lehet. Az „interkulturális ta-

nulás” képessé tehet bennünket arra, hogy szembenézzünk a jelenlegi kihívásokkal. Úgy is fel foghatjuk, mint egy olyan felhatalmazást, amely nemcsak arra hív fel, hogy személyesen birkózzunk meg a jelenlegi fejleményekkel, hanem arra is, hogy a változtatások azon lehetőségeivel is foglalkozzunk, amelyeknek pozitív és építő hatása lehet társadalmainkban. Az „interkulturális tanulási képességeinkre” ma nagyobb szükség van, mint valaha.

Ebben az összefüggésben az interkulturális tanulás egy közösségi vonatkozásokkal járó személyes fejlődési folyamat. Mindig arra szólít bennünket, hogy gondolkodjunk, miért akarunk foglalkozni ezzel, milyen elképzeléseink vannak, és mit akarunk a segítségével elérni. Az interkulturális tanulás tehát nem személyes tulajdon, nem csupán néhány, nemzetközi környezetben dolgozó személy fényűzése, az interkulturális tanulás szorosan összefügg azzal, hogy hogyan élünk a társadalmainkban.

Az interkulturális tanulás - és ez a kiadvány - remélhetőleg hozzájárul ahhoz, hogy végezetül bátrabban válaszoljunk az itt felvetett kérdésekre. Segíthet abban, hogy a megtalált kihívásokkal szembenézzünk, ösztönözhet minket arra, hogy egy másik társadalomról álmodjunk, és minden bizonnyal új kérdésekkel fog mindannyiunkat szembesíteni.

1.3 A fiatalok és az interkulturalis tanulás: kihivások

A fiatalok általában igen intenzíven élik meg élményeiket és nyitottak mindenféle változásra. Gazdasági és szociális értelemben gyakran alárendeltek és kiszolgáltatottak azoknak a körülményeknek, amelyeknek ki vannak téve. Gyakran ők a változások elsődleges nyertesei és vesztesei. Gondoljunk csak a Németországban tapasztalható növekvő munkanélküliségi adatokra, vagy az oroszországi gazdasági csodákra/katasztrófákra - az ifjúság egyszerre látja a hasznát és a kárát mindeknek.

A fiatalok azok, akik farmerben és rave partikkal ünneplik a globális kultúrát, és ők azok, akik először másztak fel a berlini falra. Külföldön tanulnak, vagy oda emigrálnak, és érvényes útlevelel a kezükben vagy illegálisan, lélekvesztőkön lépik át a határokat. A fiatalok tehát igen nyitottak az interkulturalis tanulási folyamatokra, a másokkal való kapcsolatteremtésre, a különbözőségek felfedezésére és felkutatására.

Az azonban, hogy sok fiatal különböző életkörülmények között él, nem mindig nyújt megfelelő kereteket az interkulturalis tanulás gazdag, de bonyolult folyamataihoz. Amikor az interkulturalis tanulásról és az ifjúsági munkáról beszélünk, a fiatalokról beszélünk, akik bonyolult és eltérő életfeltételek között élnek és ez ellentmondásokkal való szembesülést jelent.

Az alábbiakban néhány, az ifjúsági munkánkban szerzett saját tapasztalatot alapuló általános tendenciát mutatunk be, valamint szociológiai- és ifjúságkutatások megállapításait idézzük fel. Gondoljunk arra, hogy ezek olyan általánosságok, amelyek nem mindenre érvényesek. Egyrészt azokat a társadalmi körülményeket idézik fel, amelyekkel a fiataloknak foglalkozniuk kell, másrészt azt, hogy ezek milyen - gyakran ellentmondásos - módon függnek össze az interkulturalis tanulási folyamat fő elemeivel. (Mindezek megértését a későbbiekben, az interkulturalis tanulás elméleteiről és az oktatás elveiről szóló fejezetekben közölt illusztrációk és magyarázatok segítik.)

- A modern kultúra a felgyorsult tempót, az erős érzelmeket és az azonnali eredményeket hangsúlyozza, a világot pedig inkább egy sor folytonosság nélküli, nagy horderejű eseményként

mutatja be. Ez az érzelmi túladagolás szemben áll a racionális magyarázatok iránti igénnyel. Az interkulturalis tanulás egy megszakításokkal tűzdelt, folyamatos és lassú tanulási folyamat. Ez mind az értelmi, mind az érzelmi elemeket, mind azoknak az életben való jelentőségét is magában foglalja.

- A legtöbb oktatásban a fiatalok egész sor olyan kérdést kapnak, amelyre kész nézetek egyszerű sémákba foglalható felidézésével adnak válaszokat. A média és a reklámok olyan egyszerűsítésekkel dolgoznak, amelyek sztereotípiákon és prekoncepciókon alapulnak. Az interkulturalis tanulás a különbözőségről és a különbségről, a pluralizmusról, az összetettségéről és a nyitott kérdésekről, vagyis az észrevételekről és a változásokról szól.
- Amikor a fiatalokat, mint fogyasztót célozzák meg, az egyéni vágyak - elsősorban anyagi - kielégítése válik hangsúlyossá. A hirdetések egy nagyon leegyszerűsített szabadság-modellt közvetítenek: „a legalkalmasabb túléli”. A szakmai és gazdasági bizonytalanság felerősíti a versenyt. Az interkulturalis tanulás azonban rólad és rólam, a kapcsolatokról és a szolidaritásról szól, arról, hogy komolyan vesszük a másikat.
- A fiatalok kamaszkorukban kevesebb vonatkozási ponttal találkoznak; az élettapasztalatok és a valóság észlelése sokkal törekenyebb. Az emberek harmóniára és állandóságra vágyanak. Az interkulturalis tanulás az önazonosság formálásával és átalakításával foglalkozik, a változások jelentésének felismeréséhez járul hozzá, illetve a feszültségek és ellentmondások elfogadásáról szól.
- A társadalom kevés példát szolgáltat a fiataloknak és kevés helyet hagy nekik arra, hogy a különbözőségek kifejeződjenek és bátoríttassanak, annak érdekében, hogy hangsúlyozódjon a különböző életfelfogásokhoz és cselekedetekhez való jog, ezáltal inkább az egyenlő esélyekről, semmint a dominanciára való törekvésről tanuljanak. Az interkulturalis tanulás alapvetően a különbözőségről, a változatos életösszefüggésekről és a kulturális viszonylagosságról szól.
- A fiatalok eléggé tehetetlennek érzik magukat a közéletben. Az összefüggő hálózatok mai világában nehéz a politikai felelősség és a személyes részvétel lehetőségeinek azonosítása. Az interkulturalis tanulás a demokráciáról és az (állam)polgárságról szól, annak vállalására ösztönöz, hogy fellépünk az elnyomás, a kirekesztés és az azokat támogató mechanizmusok ellen.

- A politikai és közéleti viták hajlamosak leegyszerűsíteni a tényeket, és ritkán kutatják az okokat. A fiataloknak átadott történelmi emlékezet hiányos és egyoldalú. E két ok miatt a fiatalok nem készülnek fel a valóság bonyolultságára. Az interkulturális tanulás foglalkozik az emlékezettel, és a felidézett és feldolgozott emlékeket továbbítja a jövő számára. Az interkulturális tanulás európai összefüggései azt is jelentik, hogy behatóan foglalkozunk a Kelet és a Nyugat kapcsolataival, és készen állunk arra, hogy egy igazi párbeszédet folytassunk közös és eltérő történelmünkről.

Sokkal többet is mondhatnánk ennél. A különböző országokban, eltérő társadalmi feltételek között az itt felvázolt folyamatokkal kapcsolatban talán mások lehetnek a tapasztalatok és érzések, hiszen ezek sohasem befejezettek vagy külön-

legesek. Arra készítetnek bennünket, hogy töprengjünk tovább a társadalmaink állapotán és azon, hogy ezek a jelenségek hogyan függenek össze az interkulturális tanulással - különösképpen a fiatalok nézőpontjából.

A fiatalok interkulturális tanulási folyamatainak az ő valóságukon kell alapulniuk. Az interkulturális tanulási helyzet tudatos alkalmazásakor foglalkozni kell az ellentmondásos folyamatokkal és integrálni szükséges őket. Ha nyíltan beszélünk ezekről a kérdésekről, egy őszinte interkulturális párbeszéd lehetséges kiindulópontjait találhatjuk meg.

A mai összefüggések kihívást jelentenek a fiatalok, Európa és az interkulturális tanulás számára. Az ezzel való foglalkozást pontosan ez teszi ennyire nélkülözhetetlenné.